

Gozdni požari v poletnem obdobju leta 2000

Darko MUHIČ*

Po svetu ni še nikoli divjalo toliko gozdnih požarov kot lani. Konec avgusta 2000 je gorelo več kot milijon hektarov najboljših gozdov. V ognju poleg gozdov izginja tisoče živalskih vrst ter človeških naselij. Vzroka požarov sta večinoma človeški pohlep in brezbriznost. Gozdni požari so strašansko prizadeli ZDA, Evropo, Mehiko, Indonezijo in Afriko. Precej požarov je prizadelo tudi naše sosednje države.

POŽARI V ZDA

V prvih osmih mesecih lanskega leta je v ZDA v plamenih izginilo že okrog 2 milijona hektarov gozdov, kar je skoraj dvakrat več od desetletnega povprečja. Do 6. septembra je izbruhnilo 75.089 požarov, kar bistveno odstopa od desetletnega povprečja (62.107 požarov). V enajstih zveznih državah od Kanade do Mehike takih požarov ni bilo že več kot pol stoletja. Večina požarov je res divjala po nenaseljenih območjih, vendar je aprila požar pri Los Alamosu zajel več kot 200 zgradb in se nevarno približal največjemu ameriškemu jedrskemu reaktorju. Požar so sprožili gozdarji z "namernim kontroliranim" požigom. V gasilskih akcijah je sodelovalo okoli 25.000 ljudi, 700 vozil in 158 gasilskih in vojaških letal. Gasilec iz ZDA se je pridružil tudi 500 marincev iz Kalifornije in prav toliko vojakov. Avgusta so stroški gašenja znašali okoli 15 milijonov dolarjev na dan. V akcijah je po podatkih umrl en gasilec, trije pa so bili ranjeni ob padcu gasilskega helikopterja. Najobsežnejši požar je bil v nacionalnem parku Sekvoja, kjer je ogenj uničil več kot 27.000 hektarov gozda. Največ požarov je bilo v Kaliforniji, kar 5.744. Ogrožena so bila tudi mnoga arheološka najdišča in kulturna dediščina. Pri gašenju so se gasilci srečevali tudi z močnim vetrom, ki je v Oregonu pihal s hitrostjo 40 milj (preko 70 kilometrov) na uro.

POŽARI V INDONEZIJ

Katastrofalni požar leta 1997 je državo stal deset milijard dolarjev. Ljudje in gozdarji še naprej nezakonito sekajo in kurijo gozdove. Gozdove krčijo zato, da pridobijo obdelovalne površine. Zaradi požarov je skoraj uničena populacija orangutanov, ki si niso znali

pomagati na varno. Strokovnjaki se bojijo, da ne bi naslednji požar (zaradi znanega pojava El Nino) zajel še večje površine in tudi korenito vplival na podnebje v tem delu sveta.

POŽARI V AVSTRALIJI

Lansko leto so v Avstraliji zaradi olimpijskih iger posvetili posebno pozornost požarnemu varstvu in s tem posredno promociji dežele in varnosti številčnemu turističnemu obisku. Temu primerno je bilo poskrbljeno tudi za dejavnosti varstva pred požari v naravi. V zimskem obdobju je ogrožena severna Avstralija, v poletnem obdobju pa njen južni del. Januarja so temperature tudi višje od 30 stopinj Celzija, najvišje povprečne julijske temperature pa so do 25 stopinj Celzija. Ker pokrivata precej površine skrab (grmičasto rastlinje) in savana, je požarna ogroženost odvisna tudi od dolgih deževnih obdobj. V zadnjem obdobju precej preglavic povzroča El Nino, ki povzroča nenadne in dolgotrajne vremenske spremembe. Gašenje požarov v naravi poteka v veliki meri z manjšimi letali, ob večjih požarih pa oblikujejo tudi posebne (rezervne) enote gasilcev.

POŽARI V EVROPI

V Španiji, Franciji, Grčiji, Italiji, Bolgariji in na Cipru so uničene velikanske površine. Hudo je ekosistem prizadet tudi v Grčiji, kjer je pogorelo preko 50.000 hektarov gozda. Na območju Arkadije je bilo razglašeno izredno stanje. Več ljudi je umrlo v požarih, ker se niso mogli umakniti ognjeni stihiji. Najhujše pogorišče je ostalo v Pindskem gorovju, ki je domovanje ogroženih zveri in ptic. Na tisoče hektarov gozda je ogenj pogoltnil tudi v Rusiji. O požarih v Rusiji ni na razpolago podatkov, vendar strokovnjaki govorijo o velikih problemih gasilskih in letalskih služb. V požarih in zaradi vročine je poginilo veliko živine in gozdnih živali. Strokovnjaki ugotavljajo, da je bila polovica požarov v Španiji in na Portugalskem podtaknjenih zaradi zavarovalnine. V Italiji je bilo zabeleženih 122 velikih požarov do začetka junija. V Italiji in na Portugalskem je bilo precej namernih požigov zaradi pre-kvalifikacij zemljišč v zazidalne površine ali pa zaradi zasaditve s hitrorastočimi drevesi (evkaliptus). Na Kosovem je prišlo do vžiga premoga v dnevnem kopu.

* D. M., inž., poveljnik GZ Postojna, Gasilska zveza Postojna, SLO

Iz domače in tuje prakse

V Grčiji se je zrušilo letalo za gašenje, kjer sta umrla dva pilota. V Franciji sta se smrtno poškodovala dva gasilca. V Turčiji je avgusta dnevno zagorelo povprečno trideset večjih požarov. Strokovnjaki trdijo, da bo Turčija čez 50 let zaradi požarov postala velika puščava. Gasilci so bili, zaradi visokih temperatur in močnih vetrov velikokrat nemočni.

POŽARI NA HRVAŠKEM

Za Dalmacijo pravijo, da po požarih ne izgleda več tako kot prej. V nekaj avgustovskih dneh je zgorelo več površine kot v zadnjih desetih letih. V samo enem dnevu so večji požari izbruhnili na 23 mestih v Dalmaciji, kar je vzbudilo sume o podtaknjenih požarih. Policija je prijela več oseb, ki so priznale podtikanje požarov. Poleg gasilcev, prostovoljcev in letalstva je bila pri gašenju vključena tudi vojska. V požaru pri Splitu se je smrtno poškodoval mlajši prostovoljec, poškodovanih pa je bilo več gasilcev. Zaradi požarov je bila tudi motena oskrba z električno energijo. V poletnem obdobju so morali večkrat evakuirati ljudi in turiste iz naselij. Na območju pri Slanem so gorele stanovanjske hiše. Oviran je bil cestni in železniški promet. Pomoč pri gašenju sta s helikopterji nudili Nemčija in Velika Britanija. Pri gašenju na obalnem pasu so sodelovali tudi gasilci iz notranjosti države, vendar nimajo ustrezne opreme in vozil za gašenje po terenu. Druge države niso mogle pomagati zaradi gašenja na domačem terenu. Prebivalci in gasilci so ogorčeni, ker je vlada prepolovila proračunska sredstva za zaščito pred požari. Gasilci se pritožujejo zaradi slabe opremljenosti. Ravno tako vlada ni najela dodatnih letal za gašenje. Do konca avgusta je izbruhnilo več kot 8.000 požarov, v treh četrtinah je bil krivec za požar človek. V obdobju med 18. in 27. avgustom je bilo na območju Šibensko-Kninske županije 60 požarov, od katerih je šest zajelo več kot 300 hektarov površine. Na območju Dubrovnika je med 25. in 28. avgustom požar pogoltnil okoli 1.700 hektarov borovega in hrastovega gozda. Požari so bili večkrat tudi na mejnih območjih, predvsem na meji s Hercegovino. Požari so večkrat v sezoni preprečili promet po jadranski magistrali in zaradi popolnih ali delnih zapor cest so morali turisti čakati. V bližini Dubrovnika je ogenj uničil dve tretjini poznane botaničnega vrta Arboretum. Gašenje na Hrvaškem pa je bilo zaradi miniranih terenov (Dinara, Potravlje) mnogokrat nemogoče oz. smrtno nevarno. Pri gašenju so sodelovali tudi pripadniki civilne zaščite in vojaki. V dnevih po 27. avgustu je na jugu Hrvaške požare gasilo 2.150 gasilcev z 236 vozili, 1.300

vojakov ter domačini prostovoljci. Zaradi požarov je bilo odpovedano tudi državno gasilsko tekmovanje. Do konca poletja so se hrvaški gasilci spoprijeli z več kot 8.000 požari, v katerih je po prvih ocenah zgorelo več kot 20.000 hektarov gozdov. Javno so bile izrečene pripombe, da je v gašenju sodelovalo le malo (premalo) od 56.000 prostovoljnih gasilcev, sposobnih za gašenje. Zahtevan je bil tudi odstop vodilnih ljudi Hrvatske gasilske zveze.

POŽARI V SLOVENIJI

V Sloveniji smo imeli lani najbolj sončno poletje v zadnjih 50 letih. Mesec junij je bil najtoplejši, odkar spremljamo temperaturo v Sloveniji. Julij je bil povprečno toplej, avgust pa izjemno toplej. Avgusta so v Črnomlju izmerili 38 stopinj, v Kočevju 35 stopinj in Murski Soboti 37,9 stopinj. Sonce je v poletnem obdobju sijalo 932,6 ur oziroma 31 odstotkov več, kot je dolgoletno povprečje. Junij in avgust sta bila suha meseca, julija pa je bilo v večjem delu države nadpovprečno veliko dežja, le v vzhodni Sloveniji, ki jo je suša najbolj prizadela, je bilo dežja manj od povprečja. V večjem delu države je padlo v treh poletnih mesecih od 50 do 80 odstotkov povprečne letne količine padavin. Manj kot polovico poletnega povprečja so izmerili v Murski Soboti, Novem mestu (le 44 %) in Sečoveljah. Lansko poletje je bilo v Novem mestu najbolj suho v zadnjih 50 letih. Neviht je bilo manj kot prejšnja leta. Neurij s točo je bilo poleti malo. V Sloveniji je bila v poletnem obdobju šele 24. avgusta razglašena velika požarna ogroženost, ki je veljala le teden dni. Lani je na zahodnem delu Slovenije julija več dni padal dež, tako da se je vegetacija začela sušiti šele konec avgusta, v obdobju visokih temperatur in vetra. Suša pa je prizadela vzhodni del Slovenije, vendar le-ta ni tako požarno ogrožen. Zaradi tega Slovenije poleti niso prizadeli večji požari. V zimsko-pomladanskem delu leta je bilo požarov več kot prejšnje leto, vendar neprijemno manj kot leta 1998, ko je bilo izjemno požarno leto. Konec avgusta so gasilci v primorskem območju imeli več požarov ob železnici. Ponavlja se situacija prejšnjih let, ko prihaja do požarov ob železnici zaradi neustrezne ureditve terena ob progi in zastarelih zavor na vagonih. Kar nekaj požarov je bilo tudi na Krasu. Po podatkih URSZR je bilo lani do 15. septembra 1.685 požarov v naravi, v katerih je zgorelo 1.437 hektarov površin. Bilo je tudi 872 požarov na objektih, 395 požarov na vozilih in 407 požarov kontejnerjev. Verjetno je bil največji lanski požar v naravi na območju Jurišč (marca v občini Pivka), ko je zgorelo preko 200 hek-

tarov borovega gozda in gmajne. Žal še ne razpolagamo s točnimi podatki. V Sloveniji izračunava stopnjo požarne ogroženosti Hidrometereološki zavod Republike Slovenije in vsakodnevno poroča si je mogoče ogledati tudi na internetu. Ravno tako si je možno ogledati tudi najnovejšo satelitsko sliko območja Slovenije in okolice.

Za zaključek pa še nekaj zanimivosti. Italijanska vlada je v obdobju velikih požarov sprejela zakon, s katerim lahko požigalce kaznujejo z zaporno kaznijo do 10 let. Beograjsko časopisje ugotavlja, da je krivec za pekleno vročino nad Srbijo ameriško obrambno ministrstvo, ki vodi specialno vojno s projektom HAARP v območju ionosfere. Trdijo, da je možno usmeriti sončne žarke na določen del Zemlje in spremeniti smeri vetrov. Ruski predsednik Putin je izjavil, da je število nesreč in požarov v obratnem razmerju z razvitostjo gospodarstva in ekonomije (ob požaru televizijskega stolpa v Moskvi). V Italijanskih Alpah (Marmolada) je zaradi močnih otoplitev in čez 7.000 požarov prišlo do ekstremnih topitev ledu in zaradi tega do odkritja bunkerjev in objektov iz I. svetovne vojne. Na Hrvaškem zahtevajo sklic izredne seje sabora, na kateri bi razpravljali o požarih in odgovornosti državnih služb. Člani združenja "prijatelji zemlje" trdijo, da gozdni požari

ne pomenijo zgolj škode, ampak da imajo tudi veliko vlogo pri evoluciji gozda. Sateliti so lani zaznali hkrati 23.593 gozdnih požarov, ki so trajali več kot štiri dni. Na Hrvaškem so gasilci pri Novem Vinodolskem odkrili nameščene posebne zažigalne kroglice - bombe, ki so se ob veliki vročini in vetru vžgale in povzročile požar. Kar 400 let je potrebno, da zraste tropski gozd. Če pogori, ostane za njim šota, ki lahko tli nekaj let.

V zadnjih letih se po svetu vse bolj uporablja nadzor ozemlja držav in požarov s sateliti, letali in z opazovalnicami na Zemlji. Le-te so postavljene na stebrih, stolpih in visokih hribih. Nadzor je izveden z različnimi video in drugimi sistemi. Podatki se po radijskih valovih ali kabljih prenašajo v nadzorne centre, kjer je možno takoj opaziti spremembe na terenu in aktivirati ustrezne službe in enote za gašenje. Zato imamo možnost dostopa do svežih podatkov in monitoringov preko interneta. Kanada, Avstralija, ZDA in celo mnoge manj razvite države veliko pozornosti in denarja posvečajo ravno preventivnemu delu in opazovanju. Možno je tudi že nabaviti kakovostne simulatorje širjenja požarov in računalniške programe za trening poveljnikov in gasilcev.

Požar v okolici Postojne (foto: Darko Muhič)